

תיאטרון

מוסיקה

מחול

בלט

אופרה

ספרים

שירה

אלה שירים ושיר

ילדות היא מולדת! ואין כל הבדל היכן ראינוה, אם כאן ואם שם; והיא גרעין למרחב הגדול והיא נקודת מבורו של עולמנו. לכן גם אין פלא — נאמר בגלוי — שאנו נוכלנו — ולמה נחזיר? — נושאים בלבנו בחדר חבוי את עיר ילדותנו תמיד זתמיד! (מתוך ההקדמה ל"מאיר הכליזמור נעשה קומיסר" מאת שמשון מלצר).

כ שאתה מדפדף ב"אור זרוע" ספר השירים והבלדות. השלם של שמשון מלצר ("שלם" קרא לו המחבר, כדי להבדיל בינו לבין ספר השירים והבלדות "הקטן" שפרסם לפני תשע שנים ושהופץ מאז ב"21,000 טפסים), אתה נתקל בכמה תופעות סוזרות.

רוב המשוררים העבריים בני דורנו מפרסמים את שיריהם בחוברות דקות, והחרוצים שביניהם מספיקים להכין קובץ חדש אחת לשנתיים, או אפילו אחת לשנה. ואילו מלצר אוסף ומקבץ: הוא חוזר ומדפיס את שיריו הישנים, ומוסיף עליהם את החדשים שכתב בינתיים. אין ספק, שאם תיפיע בעוד עשר שנים הוצאה חדשה של "ספר השירים והבלדות", יהיה הכרך עבה בהרבה מן הכרך שלפנינו כיום (ואף זה אינו מן הדקים).

על מה שר המשורר העברי באמצע המאה ה-20? על עצמו; על סבלו וכאבו, על שמחתו, על אהבתו — ועל ארצו, כמו: בן; כינרת ואילת, גרקיסי הכרמל (באכזב) והגג הדולף בשכינת התקוה (בחורף), ואילו מלצר שר על טלוסטי (נוסח אחר — טלוסט), העיירה בגאליציה המזרחית שבה נולד וגדל. הוא מסתכל לאחור, לשיריו הוא קורא: "בין טלוסט העיר וטלוסט הכפר" או "רבי ליב נוסע לוינה" ואולי "הקוזאצ'יק של הסבא מצפולין". אפילו הנוף שלו אינו "שלנו"; הוא כותב על רחובות מלוסטים שלג ועל יערות, וכשהוא מקדיש שיר לפרח, אין זה לא גרקים ולא כלניה כי אם לילך, שאינו גדל בארץ.

ועוד שני הבדלים: המשורר העברי נוהב ליריקה, שנושה, ששה — תריסר בתים לכל היותר, מלצר כותב שירה אפית: בלדות, סיפוריים, הומורסקות בחרוזים, יש לו גשימה ארוכה, לעתים הוא כותב שיר של מאה בתים, ולעתים הוא נזקק ליותר מזה. והבדל אחרון: ככל שמשורר עברי צעיר יותר, כן הוא גם "מלוסד" יותר, ולא אחת נאלץ הקורא המסור להיעזר במלון גדול לקריאה. (גם

ב"שושן לא תמיד בקי בכל תיודושיהם וגי' לוייהם של משוררינו). לעומת זאת שפתו של ש. מלצר פשוטה, שפת ילדים כמעט.

מסוב לשיר במקהלה

א בן, רשימה ארוכה של האשמות: משורר המתאר את גליציה ולא את ישראל, את העבר ולא את ההווה, המספר סיפורים בחרוזים במקום לפרוט על נימי נשמתו של הקורא, המאריך במ"קום לקצר, וגרוע מכל — משורר המקובל על ציבור קוראים עצום, (רוב הצעירים אינם "גמכריים"), אך מלצר אינו מפתח בפני האשמות.

התחלתי ככל המשוררים בני דורי: בשירים ליריים, "הוא אומר, קצתם כתבתי באידיש, קצתם בעברית, חלקם הודפסו בלבוב, חלקם בתל-אביב, כל זה היה לפני 1933, שנת עלותי לארץ, במשך שנתיים לא פרסמתי דבר, רציתי קודם-כל להסתכל סביבי ולהכיר את הספרות הישראלית החדשה מקרוב, והנה, שמעתי מקהלה גדולה של אומרי שירה, השתדלתי להבין דיל בין הקולות השונים — ולא הצלחתי: כולם שרו, מולדת, מולדת, ואולי, הורה מולדת, חשבתי שלא אחדש דבר אם אציף גם את קולי הרק למקהלה האדירה הזאת, גם לא היתה לי זכות מוסרית לכך: הייתי מן המאחרים, תקופת הרומנטיקה של העמק כבר חלפה, כל מה שראיתי היו בתים, ועוד בתים, ובכניית קצתם השתתפתי כצבע, שפשפתי צבע עד שירד לי העור, ראיתי בתל-אביב סוללים כביש — משדרות קרן-קיימת עד לתערוכה בצפון, אך זה לא הספיק לכתיבת שירי-מולדת, ואז נזכרתי בבני משפחתי שנשארו שם, וכל אותה עיירה שכל כך רציתי לברוח ממנה, נראתה לי עכשיו כאור חדש, יפה יותר ואולי טראגי יותר, חשבתי, כי מה שמחרקם כאן עורנו בראשיתו, ואין עוד מה לספר עליי, כנגד זה נראה בעיני, שמי ותיקותיק, עמוס-מסורת, רבי-זכרונות ורבי-תוגה, וכך קרה הדבר שתיארתי, איך מאיר הכליזמור נעשה קומיסר, ובפתיחה לשיר קבעתי כלל לעצמי: ההתרשמות הראשונה, התרשמותו של ידד, היא העמוץ קה ביותר, חליתי להרגיש את עצמי, פו"שע, ושיחררתי את עצמי מן החובה להיות משורר ישראלי על-פי הנושאים דווקא".

עשרים-וחמש שנים יושב שמשון מלצר בארץ, ועשרים-וחמש שנים טר הוא לעיני רוחו הקטנה, שבגאליציה, אין זה מקרה יחיד-בנינו בספרות העולם, היינה יושב

בגלות של פאריס וכתב על גרמניה: אדם מיצקביץ יושב באותה פאריס ושר על ליטא, גם מלצר יש לו געגועים על גאליציה המולדת מגלות ישראל?

אדרבה: "בשבילי גאליציה היא טרי טוריה ישראלית", אומר מלצר, "כלום לא אמרו הו"ל: עתידים בתי-כנסיות ומדרשות בחו"ל לעבור לארץ-ישראל? הרשיה לי להרחיב מאמר זה במקצת, אני כופד בכך, שגאליציה היתה גלות, וכי מה היה הנוף האמיתי שבו גדלו התינוקות שבה? דר? הנוף שעליו קראו בספר בראשית, הילד התאים מה שקרא על הזירדן לדנייסטר ולויסלה, על הר סיני עלה עוד לפני שעלה על ההר השוכן שני קילומטרים מאחורי עיירתו".

מה יישאר ממני?

ך איך זה הרהיב קונו בנפשו לבגוד באופנה וגם בסגנון, ולכתוב עברית פשוטה, מרבנת לכל?

"מעולם לא השליתי לא את עצמי ולא את האחרים שאני כותב רק לעצמי, לשב כן יש לי יומנים, מה שאני מדפיס, אני מדפיס בשביל הקהל, ואיני רוצה שהקהל שלי ירגיש עצמו מרומה, משום כך אני משתדל ששירתי תהיה חופשית כמה שאפשר מקישוטים ועיטורים העשויים להתמיה את הקורא, בייחוד את שאינו יודע עברית במידה מספקת, אדרבה, אני רוצה לעורר בו הרגשה טובה: ירגיש שהוא יודע עברית ומסוגל לקרוא שירה.

"זאת ועוד: בדרך כלל מתחיל אדם לכתוב שירים בנערותו, עוברות עשרים שנה, ושוב אינו צעיר כליכך, ועליו לעי שות השבון-הנפש: מה יישאר ממני? כלומר, מה משירתו נספג לתוך מחזור הרב הלאומי? ובכן, מקום הספיגה העיקרי — זה בית-הספר, בנעוריו, אדם, אומר דברי שירה' — ואף קורא דברי שירה, מצד עורכי ספרי-הלימוד יש דווקא דרישה גדולה והולכת לשירים חדשים, מבחינה זו אני אולי מתקדמים יותר מכל עם אחר, ובכל זאת: כמה משיורי הדור החדש נכנסו לספרי-הלימוד? מעט מועיר, הם אינם מובנים, מתלוננים העורכים, ומכניסיים לעתים קרובות את הקלוקל שישנו במקום הקל שאיננו".

250 איש מבקשים כהונה

כ הים אין משורר הבלדות העממיות והסיפורים המחוזיים המתארים רק את העמל הרחוק, עבר שהגוער ברוכו מני

משורר שמשון מלצר
גאליציה היא חריטויה ישראליית

סה לשכות או שאינו מכיר איתו כלל
(„בשבילי“, מציין מלצר. „אין זה עבר
מת אלא הווה חי“) — כלום אין שמשון
מלצר מתגעגע לעתים על השיר הלירי,
האישי והקצר?

„נדמה לי ששנשוג השיר הלירי אצלנו
גובע לא מעט מן השוק, מן הביקוש“,
מהרהר מלצר. „מערכות המוספים הספרון
תיים של שבת אינן רוצות לקבל יותר
משלושה־ארבעה בתים. מבשרי הזית,
לפעמים איני יכול להדפיס שיר — משום
שהוא ארוך מדי, האמן לי: לו נפתחו
עמודי העתונים לרווחה, היתה תיכף צו'
מחת אצלנו שירה אפית ענפה.

„אין לי דרך לבדיקת ידידי המשוררים
הליריים. מידת ההגיון אינה עוד בגדר
הנותנת, ואם כן איך תבדוק מה אמיתי
ומה בדוי? מה שאל משה את קורה?
מאתיים וחמשים איש מבקשים כהונה גדו'
לה! איני נוטה להאמין, שהמוזה של השיר
זה רחבת־לב עד כדי שתדובב מאתים וח'
משים משוררים, המבקשים להביע את
רגשותיהם לגבי ההווה והעתיד. אולי אחד
מהם משורר־אמת הוא, השאר בהכרח
משוררי־שקר, על משקל נביאי־שקר. לא'
אחת מדפדף אני בקובץ שירים ליריים
חדשים שכתב משורר צעיר, ויש לי הרג'
שה שאוכל לחבר במשך לילה אחד קובץ
דומה, בתנאי שאהיה פטור מחוקי ההגיון.

„אחר יוצא לגליל, עושה שם שלשה
ימים, חוזר ובאמתחתי, מחזור שירי הג'
לילי. בעיני אין הוא משורר אלא עתונאי,
וספרו — רפורטז'ה שירית. הוא קולט וסור'
לט, והלא דבר שיר, ואפילו הפשוט ביו'
תר, אין לו ערך אם לא קדמה לכתיבה
נביטה וצמיחה ממושכת. העלאתו על הניר
— זו שעת הפריחה שלו. משורר אחר
תופס רעיון יפה כמו שתופסים פרפר, גור'
עץ אותו בסיכה על' לוח, ושם הוא מת'
נוצץ לו, עד שצבעיו דהים. אני לא רציתי
להיות צייר של פרפרים, כתבתי על
טלוסטי העיירה שלי, שהיא בעצם לא שם
פרטי אלא סמל להרבה עיירות בישראל.
טלוסטי חולק זה־מכבר להתקיים מבחינתי
אני, קיום היסטורי. ואין היא מתקיימת
אלא במידה שנתעוררה לחיים חדשים
בספרי — כך אומרים לי בני עירי ובני
עיירות אחרות. אחר מחכמי ישראל אמר
פעם: לעולם לא ניצחני אלא בעל מלאכה
אחר. אינך יכול להגיע להישגים גדולים
כשאתה מסור את כוחותיך על פני שטחים
רבים. אני הקדשתי את מעט כוחי לעיירה
שלי — ואיני מצטער על־כך“.